

Valószínűségi változók függetlensége (6. előadás)

- **két valószínűségi változóra:** az $X, Y : \Omega \rightarrow \mathbb{R}$ valószínűségi változók **függetlenek**, ha

$$\mathbb{P}(X \leq t_1, Y \leq t_2) = \mathbb{P}(X \leq t_1) \cdot \mathbb{P}(Y \leq t_2)$$

teljesül tetszőleges $t_1, t_2 \in \mathbb{R}$ valós számokra.

- **véges sok valószínűségi változóra:** $X_1, \dots, X_n : \Omega \rightarrow \mathbb{R}$ valószínűségi változók **függetlenek**, ha

$$\begin{aligned} \mathbb{P}(X_1 \leq t_1, X_2 \leq t_2, \dots, X_n \leq t_n) &= \\ &= \mathbb{P}(X_1 \leq t_1) \cdot \mathbb{P}(X_2 \leq t_2) \dots \mathbb{P}(X_n \leq t_n) \end{aligned}$$

teljesül tetszőleges t_1, t_2, \dots, t_n valós számokra.

- **megszámlálható sok valószínűségi változóra:** az $X_1, X_2, X_3 \dots$ valószínűségi változók **függetlenek**, ha közülük bármely véges sokat kiválasztva független valószínűségi változókat kapunk.

Függetlenség diszkrét esetben

Ha a valószínűségi változók **diszkrét**, azaz lehetséges értékeik halmaza véges vagy megszámlálhatóan végtelen, akkor a függetlenséget az alábbi módon is ellenőrizhetjük.

Az X és Y **diszkrét** valószínűségi változók pontosan akkor **függetlenek**, ha az X minden lehetséges x_k értékére és az Y minden lehetséges y_l értékére teljesül, hogy

$$\mathbb{P}(X = x_k, Y = y_l) = \mathbb{P}(X = x_k) \cdot \mathbb{P}(Y = y_l) \quad (k, l = 1, 2, \dots).$$

Vagyis: annak valószínűsége, hogy X értéke x_k és Y értéke y_l , ennek a két eseménynek **a valószínűségének a szorzata**.

A várható érték tulajdonságai

- (összeg várható értéke) Ha X, Y valószínűségi változók, és $X, Y, X + Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y).$$

- (konstans kiemelése) Ha az X valószínűségi változó várható értéke létezik, és c tetszőleges valós szám, akkor

$$\mathbb{E}(c \cdot X) = c \cdot \mathbb{E}(X).$$

A várható érték tulajdonságai

- (összeg várható értéke) Ha X, Y valószínűségi változók, és $X, Y, X + Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y).$$

- (konstans kiemelése) Ha az X valószínűségi változó várható értéke létezik, és c tetszőleges valós szám, akkor

$$\mathbb{E}(c \cdot X) = c \cdot \mathbb{E}(X).$$

- (szorzat várható értéke független esetben) Ha az X és Y valószínűségi változók **függetlenek**, és $X, Y, X \cdot Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(XY) = \mathbb{E}(X) \cdot \mathbb{E}(Y).$$

A várható érték tulajdonságai

- (összeg várható értéke) Ha X, Y valószínűségi változók, és $X, Y, X + Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y).$$

- (konstans kiemelése) Ha az X valószínűségi változó várható értéke létezik, és c tetszőleges valós szám, akkor

$$\mathbb{E}(c \cdot X) = c \cdot \mathbb{E}(X).$$

- (szorzat várható értéke független esetben) Ha az X és Y valószínűségi változók **függetlenek**, és $X, Y, X \cdot Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(XY) = \mathbb{E}(X) \cdot \mathbb{E}(Y).$$

- (függvény várható értéke) Ha $g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ olyan függvény, hogy $\mathbb{E}(X)$ létezik, és az X lehetséges értékei x_1, x_2, \dots , akkor

$$\mathbb{E}(g(X)) = \sum_{i=1}^{\infty} g(x_i) \mathbb{P}(X = x_i).$$

Összeg várható értéke

Állítás

Ha X, Y valószínűségi változók, és $X, Y, X + Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y).$$

Bizonyítás. Legyenek X lehetséges értékei x_1, x_2, \dots , az Y lehetséges értékei y_1, y_2, \dots . Ekkor az $X + Y$ lehetséges értékei $x_k + y_m$ alakúak, és

$$\begin{aligned}\mathbb{E}(X + Y) &= \sum_{k,m} (x_k + y_m) \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) = \\ &= \sum_{k,m} x_k \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) + \sum_{k,m} y_m \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) = \\ &= \sum_k x_k \mathbb{P}(X = x_k) + \sum_m y_m \mathbb{P}(Y = y_m) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y),\end{aligned}$$

ahol azt használtuk, hogy az $\{X = x_k, Y = y_m\}$ események kizáróak, uniójuk $\{X = x_k\}$, és hasonlóképpen a másik tagban az Y esetén.

Összeg várható értéke

Állítás

Ha X, Y valószínűségi változók, és $X, Y, X + Y$ várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y).$$

Bizonyítás. Legyenek X lehetséges értékei x_1, x_2, \dots , az Y lehetséges értékei y_1, y_2, \dots . Ekkor az $X + Y$ lehetséges értékei $x_k + y_m$ alakúak, és

$$\begin{aligned}\mathbb{E}(X + Y) &= \sum_{k,m} (x_k + y_m) \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) = \\ &= \sum_{k,m} x_k \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) + \sum_{k,m} y_m \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) = \\ &= \sum_k x_k \mathbb{P}(X = x_k) + \sum_m y_m \mathbb{P}(Y = y_m) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y),\end{aligned}$$

ahol azt használtuk, hogy az $\{X = x_k, Y = y_m\}$ események kizáróak, uniójuk $\{X = x_k\}$, és hasonlóképpen a másik tagban az Y esetén.

Következmény: $\mathbb{E}(X_1 + X_2 + \dots + X_n) = \mathbb{E}(X_1) + \mathbb{E}(X_2) + \dots + \mathbb{E}(X_n)$.

Szorzat várható értéke független esetben

Állítás

Ha X, Y **független** valószínűségi változók, és X, Y várható értéke létezik, akkor

$$\mathbb{E}(XY) = \mathbb{E}(X)\mathbb{E}(Y).$$

Bizonyítás. Legyenek X lehetséges értékei x_1, x_2, \dots , az Y lehetséges értékei y_1, y_2, \dots . Ekkor az XY lehetséges értékei $x_k \cdot y_m$ alakúak, és

$$\begin{aligned}\mathbb{E}(XY) &= \sum_{k,m} x_k \cdot y_m \mathbb{P}(X = x_k, Y = y_m) = \\ &\stackrel{(*)}{=} \sum_{k,m} x_k y_m \mathbb{P}(X = x_k) \cdot \mathbb{P}(Y = y_m) \\ &= \left(\sum_k x_k \mathbb{P}(X = x_k) \right) \cdot \left(\sum_m y_m \mathbb{P}(Y = y_m) \right) = \mathbb{E}(X) \cdot \mathbb{E}(Y),\end{aligned}$$

ahol a (*) lépésben használtuk a függetlenségnek a diszkrét valószínűségi változókra vonatkozó alakját.

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) = 2\mathbb{E}(X) + 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 + 3 \cdot 6 = 26$;
- $\mathbb{E}(2X - 3Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) = 2\mathbb{E}(X) + 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 + 3 \cdot 6 = 26$;
- $\mathbb{E}(2X - 3Y) = 2\mathbb{E}(X) - 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 - 3 \cdot 6 = -10$;
- $D(X + Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) = 2\mathbb{E}(X) + 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 + 3 \cdot 6 = 26$;
- $\mathbb{E}(2X - 3Y) = 2\mathbb{E}(X) - 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 - 3 \cdot 6 = -10$;
- $D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(X - Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) = 2\mathbb{E}(X) + 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 + 3 \cdot 6 = 26$;
- $\mathbb{E}(2X - 3Y) = 2\mathbb{E}(X) - 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 - 3 \cdot 6 = -10$;
- $D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(X - Y) = \sqrt{D^2(X) + (-1)^2 D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(2X + 3Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) = 2\mathbb{E}(X) + 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 + 3 \cdot 6 = 26$;
- $\mathbb{E}(2X - 3Y) = 2\mathbb{E}(X) - 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 - 3 \cdot 6 = -10$;
- $D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(X - Y) = \sqrt{D^2(X) + (-1)^2 D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(2X + 3Y) = \sqrt{2^2 D^2(X) + 3^2 D^2(Y)} = \sqrt{4 \cdot 1 + 9 \cdot 4} = \sqrt{40}$;
- $D(2X - 3Y) =$

A várható érték és szórás kiszámítása

Példa. Legyen X olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke 4, szórása 1, az Y valószínűségi változó várható értéke 6, szórása pedig 2. Tegyük fel továbbá, hogy X és Y **függetlenek**. Ekkor

- $\mathbb{E}(X + Y) = \mathbb{E}(X) + \mathbb{E}(Y) = 10$;
- $\mathbb{E}(X - Y) = \mathbb{E}(X) - \mathbb{E}(Y) = -2$;
- $\mathbb{E}(2X + 3Y) = 2\mathbb{E}(X) + 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 + 3 \cdot 6 = 26$;
- $\mathbb{E}(2X - 3Y) = 2\mathbb{E}(X) - 3\mathbb{E}(Y) = 2 \cdot 4 - 3 \cdot 6 = -10$;
- $D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(X - Y) = \sqrt{D^2(X) + (-1)^2 D^2(Y)} = \sqrt{1 + 2^2} = \sqrt{5}$;
- $D(2X + 3Y) = \sqrt{2^2 D^2(X) + 3^2 D^2(Y)} = \sqrt{4 \cdot 1 + 9 \cdot 4} = \sqrt{40}$;
- $D(2X - 3Y) = \sqrt{2^2 D^2(X) + (-3)^2 D^2(Y)} = \sqrt{4 \cdot 1 + 9 \cdot 4} = \sqrt{40}$.

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Állítás

Ha az X valószínűségi változó binomiális eloszlású n renddel és p paraméterrel, azaz

$$\mathbb{P}(X = k) = \binom{n}{k} p^k (1 - p)^{n-k} \quad (k = 0, 1, \dots, n),$$

akkor

$$\mathbb{E}(X) = np; \quad D(X) = \sqrt{np(1 - p)}.$$

Példa. Egy kérdőív egy kérdésére $n = 1000$ megkérdezett közül mindenki a többiektől függetlenül $p = 0,65$ valószínűséggel válaszol. Ekkor a válaszadók számának (melyet jelöljünk X -szel) a várható értéke:

$$\mathbb{E}(X) = np = 1000 \cdot 0,65 = 650,$$

míg a szórása:

$$D(X) = \sqrt{np(1 - p)} = \sqrt{1000 \cdot 0,65 \cdot 0,35} = 15,08.$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Legyen X binomiális eloszlású n renddel és p paraméterrel. Azaz: n független kísérletet végzünk, mindegyik p valószínűséggel sikerül, X a sikeresek száma. Vezessük be az alábbi indikátorokat $j = 1, 2, \dots, n$ esetén:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

Ekkor X éppen az indikátorok összege (az egyesek száma):

$$X = X_1 + X_2 + \dots + X_n = \sum_{j=1}^n X_j.$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Legyen X binomiális eloszlású n ranggal és p paraméterrel. Azaz: n független kísérletet végzünk, mindegyik p valószínűséggel sikerül, X a sikeresek száma. Vezessük be az alábbi indikátorokat $j = 1, 2, \dots, n$ esetén:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

Ekkor X éppen az indikátorok összege (az egyesek száma):

$$X = X_1 + X_2 + \dots + X_n = \sum_{j=1}^n X_j.$$

Mivel bármely j -re

$$\mathbb{E}(X_j) = 1 \cdot \mathbb{P}(X = 1) + 0 \cdot \mathbb{P}(X = 0) = p,$$

ezért

$$\mathbb{E}(X) = \mathbb{E}(X_1 + X_2 + \dots + X_n) = \mathbb{E}(X_1) + \mathbb{E}(X_2) + \dots + \mathbb{E}(X_n) = np.$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Ugyanazokat az indikátorokat használjuk:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Ugyanazokat az indikátorokat használjuk:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

Most $X_j = X_j^2$, hiszen $0^2 = 0$ és $1^2 = 1$, és már láttuk, hogy $\mathbb{E}(X_j) = p$.
Ezért

$$D^2(X_j) = \mathbb{E}(X_j^2) - \mathbb{E}(X_j)^2 = \mathbb{E}(X_j) - \mathbb{E}(X_j)^2 = p - p^2 = p(1 - p),$$

Mivel az X_j indikátorok **függetlenek**, és az összegük X :

$$\begin{aligned} D(X) &= \sqrt{D^2(X_1 + X_2 + \dots + X_n)} = \sqrt{D^2(X_1) + D^2(X_2) + \dots + D^2(X_n)} = \\ &= \sqrt{p(1 - p) + p(1 - p) + \dots + p(1 - p)} = \sqrt{np(1 - p)}. \end{aligned}$$

A hipergeometrikus eloszlás várható értékére vonatkozó összefüggés szintén indikátorokkal igazolható.

A szórásnégyzet tulajdonságai

- (nemnegativitás) $D^2(X) \geq 0$ és $D(X) \geq 0$ mindig teljesül
- (szorzás és eltolás) ha a, b valós számok, X véges szórású valószínűségi változó, akkor

$$D^2(aX + b) = a^2 D^2(X) \quad \Rightarrow \quad D(aX + b) = |a|D(X).$$

A szórásnégyzet tulajdonságai

- (nemnegativitás) $D^2(X) \geq 0$ és $D(X) \geq 0$ mindig teljesül
- (szorzás és eltolás) ha a, b valós számok, X véges szórású valószínűségi változó, akkor

$$D^2(aX + b) = a^2 D^2(X) \quad \Rightarrow \quad D(aX + b) = |a| D(X).$$

- (összeg szórása független esetben) ha az X, Y valószínűségi változók **függetlenek** és szórásuk létezik, akkor

$$D^2(X+Y) = D^2(X) + D^2(Y) \quad \Rightarrow \quad D(X+Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)}.$$

- van olyan valószínűségi változó, melynek várható értéke véges, de a szórása nem létezik (például: $\mathbb{P}(X = k) = c/k^3$ megfelelő c -vel)

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Állítás

Ha az X valószínűségi változó binomiális eloszlású n renddel és p paraméterrel, azaz

$$\mathbb{P}(X = k) = \binom{n}{k} p^k (1 - p)^{n-k} \quad (k = 0, 1, \dots, n),$$

akkor

$$\mathbb{E}(X) = np; \quad D(X) = \sqrt{np(1 - p)}.$$

Példa. Egy kérdőív egy kérdésére $n = 1000$ megkérdezett közül mindenki a többiektől függetlenül $p = 0,65$ valószínűséggel válaszol. Ekkor a válaszadók számának (melyet jelöljünk X -szel) a várható értéke:

$$\mathbb{E}(X) = np = 1000 \cdot 0,65 = 650,$$

míg a szórása:

$$D(X) = \sqrt{np(1 - p)} = \sqrt{1000 \cdot 0,65 \cdot 0,35} = 15,08.$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Legyen X binomiális eloszlású n renddel és p paraméterrel. Azaz: n független kísérletet végzünk, mindegyik p valószínűséggel sikerül, X a sikeresek száma. Vezessük be az alábbi indikátorokat $j = 1, 2, \dots, n$ esetén:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

Ekkor X éppen az indikátorok összege (az egyesek száma):

$$X = X_1 + X_2 + \dots + X_n = \sum_{j=1}^n X_j.$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Legyen X binomiális eloszlású n renddel és p paraméterrel. Azaz: n független kísérletet végzünk, mindegyik p valószínűséggel sikerül, X a sikeresek száma. Vezessük be az alábbi indikátorokat $j = 1, 2, \dots, n$ esetén:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j. \text{ kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

Ekkor X éppen az indikátorok összege (az egyesek száma):

$$X = X_1 + X_2 + \dots + X_n = \sum_{j=1}^n X_j.$$

Mivel minden j -re

$$\mathbb{E}(X_j) = 1 \cdot \mathbb{P}(X = 1) + 0 \cdot \mathbb{P}(X = 0) = p,$$

ezért

$$\mathbb{E}(X) = \mathbb{E}(X_1 + X_2 + \dots + X_n) = \mathbb{E}(X_1) + \mathbb{E}(X_2) + \dots + \mathbb{E}(X_n) = p + \dots + p = np.$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Ugyanazokat az indikátorokat használjuk:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j.\text{kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j.\text{kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

A binomiális eloszlás várható értéke és szórása

Bizonyítás. Ugyanazokat az indikátorokat használjuk:

$$X_j = \begin{cases} 1 & \text{ha a } j.\text{kísérlet sikeres;} \\ 0 & \text{ha a } j.\text{kísérlet nem sikeres.} \end{cases}$$

Most $X_j = X_j^2$, hiszen $0^2 = 0$ és $1^2 = 1$, és már láttuk, hogy $\mathbb{E}(X_j) = p$.
Ezért

$$D^2(X_j) = \mathbb{E}(X_j^2) - \mathbb{E}(X_j)^2 = \mathbb{E}(X_j) - \mathbb{E}(X_j)^2 = p - p^2 = p(1 - p),$$

Mivel az X_j indikátorok **függetlenek**, és az összegük X :

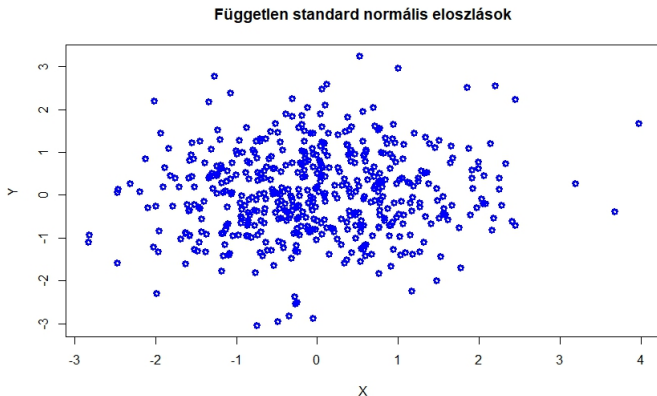
$$\begin{aligned} D(X) &= \sqrt{D^2(X_1 + X_2 + \dots + X_n)} = \sqrt{D^2(X_1) + D^2(X_2) + \dots + D^2(X_n)} = \\ &= \sqrt{p(1 - p) + p(1 - p) + \dots + p(1 - p)} = \sqrt{np(1 - p)}. \end{aligned}$$

A hipergeometrikus eloszlás várható értékére vonatkozó összefüggés szintén indikátorokkal igazolható.

Kovariancia és korrelációs együttható

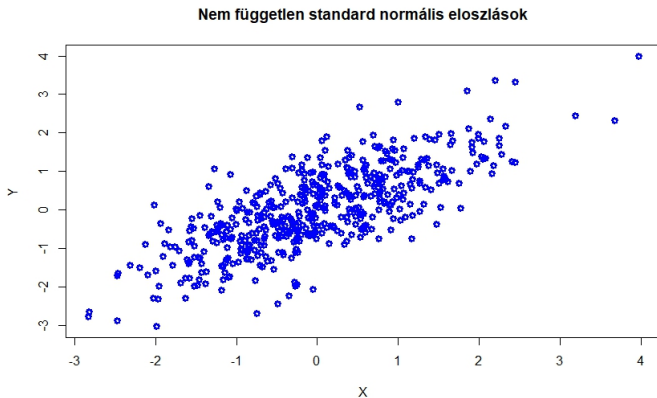
- két valószínűségi változó lehet
 - ▶ **független**: például két találmásra választott ember jövedelme, vagy,
 - ▶ **nem független**: például egy találmásra választott ember jövedelme most, illetve fél év múlva
- az **összefüggőség mértéke** különböző lehet:
 - ▶ egy találmásra választott felnőtt életkora és jövedelme „erősen összefüggő”, a fiataloké és időseké általában alacsonyabb;
 - ▶ egy találmásra választott felnőtt életkora és testmagassága „gyengén összefüggő”, hiszen egy fiatal felnőtt nőhet, az idősek pedig valamennyit veszítenek a testmagasságukból, de egyik változás sem nagyon jelentős.
- a kapcsolat erősségének jellemzésére többféle mérőszám használható, ezek között van a **kovariancia** és a **korrelációs együttható**. Ez utóbbinak a „nagy” értékei „erős, lineáris jellegű” összefüggésre utalnak.

Független normális eloszlások

500 darab véletlen pont a síkon, melyek koordinátái **független** standard normális eloszlásúak. A koordináták között nincs kapcsolat: a kovariancia és a korrelációs együttható is **0** lesz.

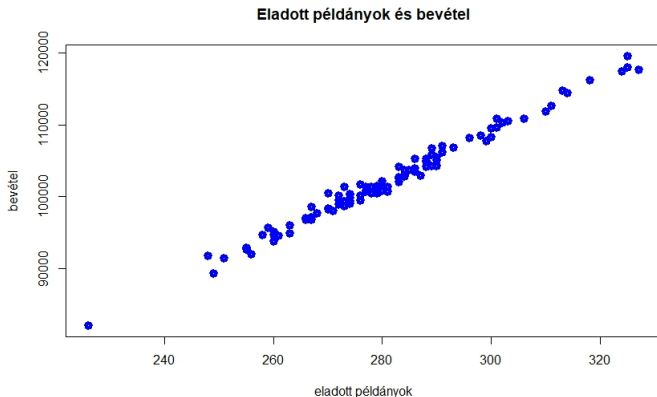
Pozitív korreláció

500 elemű minta a következő többdimenziós normális eloszlásból: $(X, \frac{X+Z}{\sqrt{2}})$, ahol $X, Z \sim N(0, 1)$ függetlenek.

Minél nagyobb X , „valószínűleg” annál nagyobb $(X + Z)/\sqrt{2}$ is \rightarrow ennek megfelelően a két koordináta közötti **kovariancia** és **korrelációs együttható** is **pozitív** lesz.

Erős pozitív korreláció

100 elemű minta az $(X+Y, 300X+400Y)$ eloszlásból, ahol $X \sim \text{Poisson}(100)$ és $Y \sim \text{Poisson}(180)$ függetlenek. A megfigyelések szinte teljesen egy pozitív meredekségű egyenesre illeszkednek \rightarrow a **korrelációs együttható pozitív** és **majdnem 1**, ami „nagy”, mert ennek 1 lesz a lehetséges legnagyobb értéke.

A kovariancia

Legyenek X és Y olyan valószínűségi változók, melyeknek szórása létezik. Ekkor X és Y **kovarianciája**:

$$\text{cov}(X, Y) = \mathbb{E}((X - \mathbb{E}(X)) \cdot (Y - \mathbb{E}(Y))).$$

A kovariancia

Legyenek X és Y olyan valószínűségi változók, melyeknek szórása létezik. Ekkor X és Y **kovarianciája**:

$$\text{cov}(X, Y) = \mathbb{E}((X - \mathbb{E}(X)) \cdot (Y - \mathbb{E}(Y))).$$

- **A kovariancia kiszámítása:**

$$\text{cov}(X, Y) = \mathbb{E}(X \cdot Y) - \mathbb{E}(X)\mathbb{E}(Y).$$

- **Szimmetria.** $\text{cov}(X, Y) = \text{cov}(Y, X)$.
- **Kapcsolat a szórásnégyzettel.** $\text{cov}(X, X) = D^2(X)$.

A kovariancia

Legyenek X és Y olyan valószínűségi változók, melyeknek szórása létezik. Ekkor X és Y **kovarianciája**:

$$\text{cov}(X, Y) = \mathbb{E}((X - \mathbb{E}(X)) \cdot (Y - \mathbb{E}(Y))).$$

- **A kovariancia kiszámítása:**

$$\text{cov}(X, Y) = \mathbb{E}(X \cdot Y) - \mathbb{E}(X)\mathbb{E}(Y).$$

- **Szimmetria.** $\text{cov}(X, Y) = \text{cov}(Y, X)$.
- **Kapcsolat a szórásnégyzettel.** $\text{cov}(X, X) = D^2(X)$.
- **Függetlenséggel való kapcsolat.** Ha az X és Y valószínűségi változók **függetlenek**, akkor $\text{cov}(X, Y) = 0$.

Fordítva nem igaz: $\text{cov}(X, Y) = 0$ esetén nem biztos, hogy X és Y függetlenek.

A kovariancia tulajdonságai

- Konstanssal való kovariancia. $\text{cov}(X, c) = 0$, ha c valós szám.
- **Linearitás.** Egyrészt

$$\text{cov}(X + Y, Z) = \text{cov}(X, Z) + \text{cov}(Y, Z),$$

másrészt tetszőleges $c \in \mathbb{R}$ valós számra

$$\text{cov}(c \cdot X, Y) = c \cdot \text{cov}(X, Y).$$

- **Összeg szórásnégyzete.** $D^2(X + Y) = D^2(X) + D^2(Y) + 2\text{cov}(X, Y)$.
Továbbá

$$D^2\left(\sum_{i=1}^n X_i\right) = \sum_{i=1}^n D^2(X_i) + 2 \sum_{i < j} \text{cov}(X_i, X_j).$$

- Különbség szórásnégyzete. $D^2(X - Y) = D^2(X) + D^2(Y) - 2\text{cov}(X, Y)$.

Kovariancia: példa

Egy üzletben az A és B újság forgalmát figyelik.

- Az A újságból egy nap alatt eladott példányok száma X ;
- a B újságból eladott példányok száma Y .
- Tegyük fel, hogy X és Y **függetlenek**, **Poisson-eloszlásúak**, X paramétere 100, Y -é 180.
- Az A újság ára 300 forint, a B -é 400.

Mennyi az összesen **eladott példányok számának** és az ezekből származó **bevételnek** a kovarianciája?

Kovariancia: példa

Egy üzletben az A és B újság forgalmát figyelik.

- Az A újságból egy nap alatt eladott példányok száma X ;
- a B újságból eladott példányok száma Y .
- Tegyük fel, hogy X és Y **függetlenek**, **Poisson-eloszlásúak**, X paramétere 100, Y -é 180.
- Az A újság ára 300 forint, a B -é 400.

Mennyi az összesen **eladott példányok számának** és az ezekből származó **bevételnek** a kovarianciája? Azaz mennyi $\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y)$?

A számolás előtt: **pozitív**, **negatív** vagy **0** kovarianciára tippelnénk?

Kovariancia: példa

Egy üzletben az A és B újság forgalmát figyelik.

- Az A újságból egy nap alatt eladott példányok száma X ;
- a B újságból eladott példányok száma Y .
- Tegyük fel, hogy X és Y **függetlenek**, **Poisson-eloszlásúak**, X paramétere 100, Y -é 180.
- Az A újság ára 300 forint, a B -é 400.

Mennyi az összesen **eladott példányok számának** és az ezekből származó **bevételnek** a kovarianciája? Azaz mennyi $\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y)$?

A számolás előtt: **pozitív**, **negatív** vagy **0** kovarianciára tippelnénk?

Mivel **minél nagyobb** a példányszám, „**valószínűleg**” **annál nagyobb a bevétel**, **pozitív** kovarianciára számíthatunk.

Kovariancia: példa

X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, az Y -é 180. Ekkor az eladott példányok számának és a bevételnek a kovarianciája:

$$\begin{aligned}\operatorname{cov}(X + Y, 300X + 400Y) &\stackrel{(a)}{=} \operatorname{cov}(X, 300X) + \operatorname{cov}(X, 400Y) + \\ &\quad + \operatorname{cov}(Y, 300X) + \operatorname{cov}(Y, 400Y) = \\ &\stackrel{(a,b)}{=} 300 \cdot \operatorname{cov}(X, X) + 400 \cdot \operatorname{cov}(Y, Y) = \\ &\stackrel{(b)}{=} 300D^2(X) + 400D^2(Y) = \\ &\stackrel{(c)}{=} 300 \cdot 100 + 400 \cdot 180 = 102000,\end{aligned}$$

ahol felhasználtuk, hogy

Kovariancia: példa

X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, az Y -é 180. Ekkor az eladott példányok számának és a bevételnek a kovarianciája:

$$\begin{aligned}\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y) &\stackrel{(a)}{=} \text{cov}(X, 300X) + \text{cov}(X, 400Y) + \\ &\quad + \text{cov}(Y, 300X) + \text{cov}(Y, 400Y) = \\ &\stackrel{(a,b)}{=} 300 \cdot \text{cov}(X, X) + 400 \cdot \text{cov}(Y, Y) = \\ &\stackrel{(b)}{=} 300D^2(X) + 400D^2(Y) = \\ &\stackrel{(c)}{=} 300 \cdot 100 + 400 \cdot 180 = 102000,\end{aligned}$$

ahol felhasználtuk, hogy (a) a kovariancia **lineáris**;

Kovariancia: példa

X és Y **függetlenek**, **Poisson-eloszlásúak**, X paramétere 100, az Y -é 180. Ekkor az **eladott példányok számának** és a **bevételnek** a kovarianciája:

$$\begin{aligned}\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y) &\stackrel{(a)}{=} \text{cov}(X, 300X) + \text{cov}(X, 400Y) + \\ &\quad + \text{cov}(Y, 300X) + \text{cov}(Y, 400Y) = \\ &\stackrel{(a,b)}{=} 300 \cdot \text{cov}(X, X) + 400 \cdot \text{cov}(Y, Y) = \\ &\stackrel{(b)}{=} 300D^2(X) + 400D^2(Y) = \\ &\stackrel{(c)}{=} 300 \cdot 100 + 400 \cdot 180 = 102000,\end{aligned}$$

ahol felhasználtuk, hogy (a) a kovariancia **lineáris**;

(b) **független** valószínűségi változók kovarianciája **0**, illetve egy valószínűségi változó saját magával vett kovarianciája a szórásnégyzete;

Kovariancia: példa

X és Y **függetlenek**, **Poisson-eloszlásúak**, X paramétere 100, az Y -é 180. Ekkor az **eladott példányok számának** és a **bevételnek** a kovarianciája:

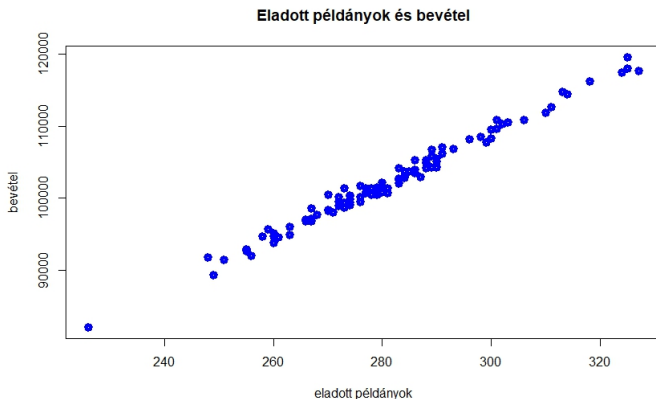
$$\begin{aligned}\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y) &\stackrel{(a)}{=} \text{cov}(X, 300X) + \text{cov}(X, 400Y) + \\ &\quad + \text{cov}(Y, 300X) + \text{cov}(Y, 400Y) = \\ &\stackrel{(a,b)}{=} 300 \cdot \text{cov}(X, X) + 400 \cdot \text{cov}(Y, Y) = \\ &\stackrel{(b)}{=} 300D^2(X) + 400D^2(Y) = \\ &\stackrel{(c)}{=} 300 \cdot 100 + 400 \cdot 180 = 102000,\end{aligned}$$

ahol felhasználtuk, hogy (a) a kovariancia **lineáris**;

(b) **független** valószínűségi változók kovarianciája **0**, illetve egy valószínűségi változó saját magával vett kovarianciája a szórásnégyzete;

(c) egy λ paraméterű **Poisson-eloszlású** valószínűségi változó **szórásnégyzete** λ .

Kovariancia: példa

A bevétel ($300X + 400Y$) és az eladott példányszám ($X + Y$) együttes előfordulása $n = 100$ független megfigyelésből. Kovariancia: $\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y) = 102000$.

Korrelációs együttható: bevezetés

- A **kovariancia** bevezetésének célja, hogy két valószínűségi változó közötti **összefüggés erősségét** tudjuk mérni.
- A korábbi példában: a példányszám és a bevétel kovarianciája **102000** volt.
- Viszont ha a bevételt nem forintban, hanem ezer forintos egységben mérjük:

X : példányszám Y : bevétel forintban Z : bevétel ezer forintban,

akkor

$$\text{cov}(X, Z) = \text{cov}\left(X, \frac{Y}{1000}\right) = \frac{\text{cov}(X, Y)}{1000} = 102.$$

Vagyis a kovariancia a **mértékegységtől függ** \Rightarrow hasznos egy olyan mennyiség, ami szintén az összefüggés erősségét méri, de a mértékegység választásától függetlenül.

- Ilyen lesz a **korrelációs együttható**.

Korrelációs együttható: definíció

Legyenek X és Y olyan valószínűségi változók, melyek szórásnégyzete létezik. Ekkor X és Y **korrelációs együtthatója**:

$$R(X, Y) = \begin{cases} \frac{\text{cov}(X, Y)}{D(X)D(Y)}, & \text{ha } D(X) > 0, D(Y) > 0; \\ 0, & \text{ha } D(X) = 0 \text{ vagy } D(Y) = 0. \end{cases}$$

Korrelációs együttható: definíció

Legyenek X és Y olyan valószínűségi változók, melyek szórásnégyzete létezik. Ekkor X és Y **korrelációs együtthatója**:

$$R(X, Y) = \begin{cases} \frac{\text{cov}(X, Y)}{D(X)D(Y)}, & \text{ha } D(X) > 0, D(Y) > 0; \\ 0, & \text{ha } D(X) = 0 \text{ vagy } D(Y) = 0. \end{cases}$$

- **Lehetséges értékek.** A korrelációs együttható értéke mindig -1 és 1 közé esik:

$$|R(X, Y)| \leq 1.$$

- **Lineáris összefüggés.** Legyen $a > 0$ valós szám, b tetszőleges valós szám. Ekkor

$$R(X, aX + b) = 1 \quad \text{és} \quad R(X, -aX + b) = -1.$$

- Tegyük fel, hogy $|R(X, Y)| = 1$. Ekkor léteznek olyan a és b valós számok, hogy az $Y = aX + b$ egyenlet 1 valószínűséggel teljesül. Vagyis a korrelációs együttható lehetséges legnagyobb értékei lineáris összefüggés esetén érhetőek el.

Korrelációs együttható: példa

Egy üzletben az A és B újság forgalmát figyelik.

- Az A újságból egy nap alatt eladott példányok száma X ;
- a B újságból eladott példányok száma Y .
- Tegyük fel, hogy X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, Y -é 180.
- Az A újság ára 300 forint, a B -é 400.

Mennyi az összesen **eladott példányok számának** és az ezekből származó **bevételnek** a korrelációs együtthatója?

Korrelációs együttható: példa

Egy üzletben az A és B újság forgalmát figyelik.

- Az A újságból egy nap alatt eladott példányok száma X ;
- a B újságból eladott példányok száma Y .
- Tegyük fel, hogy X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, Y -é 180.
- Az A újság ára 300 forint, a B -é 400.

Mennyi az összesen **eladott példányok számának** és az ezekből származó **bevételnek** a korrelációs együtthatója?

$$\begin{aligned} R(X + Y, 300X + 400Y) &= \frac{\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y)}{D(X + Y)D(300X + 400Y)} = \\ &= \frac{102000}{D(X + Y)D(300X + 400Y)} \end{aligned}$$

a korábbi számolás alapján, így a szórásokat kell meghatároznunk.

Korrelációs együttható: példa

X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, az Y -é 180.
Ekkor az eladott példányok számának szórása:

Korrelációs együttható: példa

X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, az Y -é 180.
Ekkor az eladott példányok számának szórása:

$$D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{100 + 180} = 16,73.$$

A bevétel szórása:

Korrelációs együttható: példa

X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, az Y -é 180.
Ekkor az eladott példányok számának szórása:

$$D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{100 + 180} = 16,73.$$

A bevétel szórása:

$$\begin{aligned} D(300X + 400Y) &= \sqrt{300^2 D^2(X) + 400^2 D^2(Y)} = \\ &= \sqrt{300^2 \cdot 100 + 400^2 \cdot 180} = 6148,17. \end{aligned}$$

Ezek alapján a korrelációs együttható:

Korrelációs együttható: példa

X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, az Y -é 180. Ekkor az eladott példányok számának szórása:

$$D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{100 + 180} = 16,73.$$

A bevétel szórása:

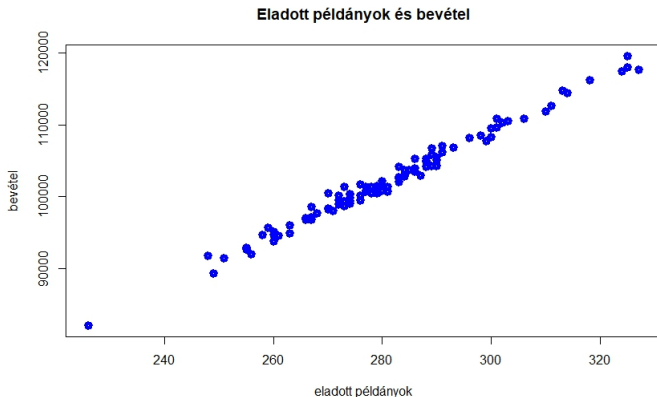
$$\begin{aligned} D(300X + 400Y) &= \sqrt{300^2 D^2(X) + 400^2 D^2(Y)} = \\ &= \sqrt{300^2 \cdot 100 + 400^2 \cdot 180} = 6148,17. \end{aligned}$$

Ezek alapján a korrelációs együttható:

$$\begin{aligned} R(X + Y, 300X + 400Y) &= \frac{\text{cov}(X + Y, 300X + 400Y)}{D(X + Y)D(300X + 400Y)} = \\ &= \frac{102000}{16,73 \cdot 6148,17} = 0,9915. \end{aligned}$$

A korrelációs együttható lehetséges legnagyobb értéke **1**, így ez **erős pozitív korrelációt** jelent.

Korrelációs együttható: példa

A bevétel ($300X + 400Y$) és az eladott példányszám ($X + Y$) együttes előfordulása $n = 100$ független megfigyelésből. Kovariancia: **102000**, korrelációs együttható: **0,9915**.

Korrelációs együttható: példa.

Példa. Egy üzletben az A és B újság forgalmát figyelik. Legyen az A újságból egy nap alatt eladott példányok száma X , a B újságból eladott példányok száma Y . Tegyük fel, hogy X és Y függetlenek, Poisson-eloszlásúak, X paramétere 100, Y -é 180. Az A újság ára 300 forint, a B -é **4000**. Mennyi az összesen eladott példányok számának és az ezekből származó bevételnek a korrelációs együtthatója?

$$\text{cov}(X + Y, 300X + 4000Y) = 300 \cdot 100 + 4000 \cdot 180 = 750000;$$

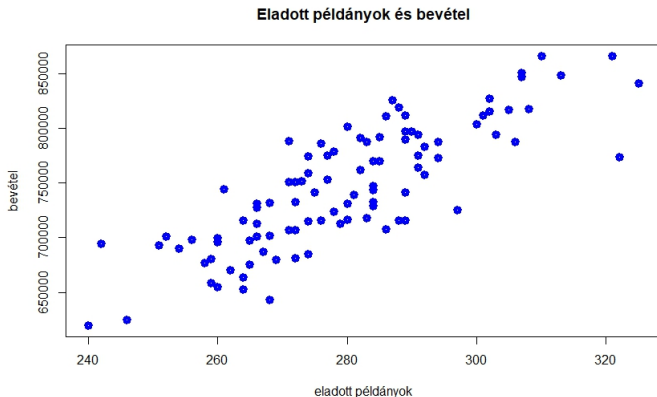
$$D(X + Y) = \sqrt{D^2(X) + D^2(Y)} = \sqrt{100 + 180} = 16,73;$$

$$\begin{aligned} D(300X + 4000Y) &= \sqrt{300^2 D^2(X) + 4000^2 D^2(Y)} = \\ &= \sqrt{300^2 \cdot 100 + 4000^2 \cdot 180} = 53749,42; \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} R(X + Y, 300X + 4000Y) &= \frac{\text{cov}(X + Y, 300X + 4000Y)}{D(X + Y)D(300X + 4000Y)} = \\ &= \frac{750000}{16,73 \cdot 53749,42} = 0,83. \end{aligned}$$

A korrelációs együttható értéke kisebb, mint hasonló ár esetén.

Korrelációs együttható: példa

A bevétel ($300X + 4000Y$) és az eladott példányszám ($X + Y$) együttes előfordulása $n = 100$ megfigyelésből. Kovariancia: 750000, korrelációs együttható: 0,83.

Korreláció és ok-okozat

- napsütéses órák száma és hőmérséklet:

Korreláció és ok-okozat

- napsütéses órák száma és hőmérséklet: pozitív korreláció, **van ok-okozati összefüggés**
- napsütéses órák száma és hómennyiség:

Korreláció és ok-okozat

- napsütéses órák száma és hőmérséklet: pozitív korreláció, **van ok-okozati összefüggés**
- napsütéses órák száma és hőmennyiség: negatív korreláció, van ok-okozati összefüggés
- anyagi helyzet és iskolai végzettség:

Korreláció és ok-okozat

- napsütéses órák száma és hőmérséklet: pozitív korreláció, **van ok-okozati összefüggés**
- napsütéses órák száma és hómennyiség: negatív korreláció, van ok-okozati összefüggés
- anyagi helyzet és iskolai végzettség: van pozitív korreláció, de mindkét irányban lehet ok-okozati összefüggés
- tengerparton töltött idő és egészség:

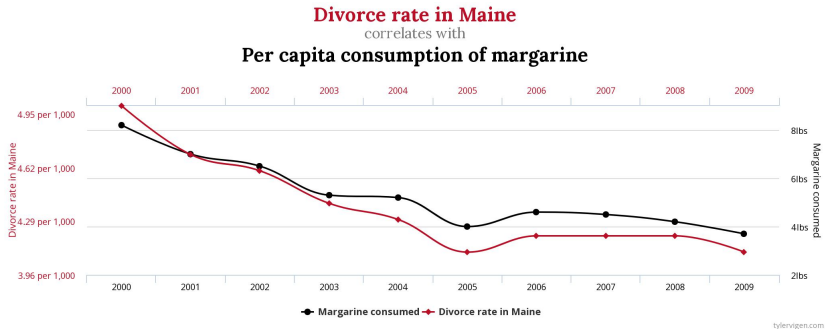
Korreláció és ok-okozat

- napsütéses órák száma és hőmérséklet: pozitív korreláció, **van ok-okozati összefüggés**
- napsütéses órák száma és hőmennyiség: negatív korreláció, van ok-okozati összefüggés
- anyagi helyzet és iskolai végzettség: van pozitív korreláció, de mindkét irányban lehet ok-okozati összefüggés
- tengerparton töltött idő és egészség:
ha van is pozitív korreláció, **nem biztos, hogy van ok-okozati összefüggés**, a tengerparton töltött idő összefügg az anyagi helyzettel, ami az egészséggel, de csak a tengerparttól nem biztos, hogy egészséges lesz valaki, illetve aki beteg, kevésbé megy a tengerpartra
- a válások aránya Maine államban és a fejenkénti margarinfogyasztás az USA-ban:

Korreláció és ok-okozat

- napsütéses órák száma és hőmérséklet: pozitív korreláció, **van ok-okozati összefüggés**
- napsütéses órák száma és hőmennyiség: negatív korreláció, van ok-okozati összefüggés
- anyagi helyzet és iskolai végzettség: van pozitív korreláció, de mindkét irányban lehet ok-okozati összefüggés
- tengerparton töltött idő és egészség:
ha van is pozitív korreláció, **nem biztos, hogy van ok-okozati összefüggés**, a tengerparton töltött idő összefügg az anyagi helyzettel, ami az egészséggel, de csak a tengerparttól nem biztos, hogy egészséges lesz valaki, illetve aki beteg, kevésbé megy a tengerpartra
- a válások aránya Maine államban és a fejenkénti margarinfogyasztás az USA-ban: van pozitív korreláció ($R = 0,9926$), de **feltehetően nincs ok-okozati összefüggés** (forrás és további példák: <http://tylervigen.com/spurious-correlations>)

Korreláció és ok-okozat

A válások aránya Maine államban és a fejenkénti margarinfogyasztás az USA-ban, korrelációs együttható: 0,9926

<http://tylervigen.com/spurious-correlations>

„Big data” analízis: 200-300 mennyiség között könnyen található néhány olyan pár, amik ok-okozati összefüggés nélkül is nagy pozitív korrelációval rendelkeznek, de olyanok is, amik között valós összefüggés van → mindez alaposabb vizsgálatot igényel.

Korrelátlanság

Ha az X , Y valószínűségi változók **kovarianciája** 0, akkor azt mondjuk, hogy X és Y **korrelálatlanok**. Mi ennek a kapcsolata a **függetlenséggel**?

X és Y **függetlenek**

X és Y **korrelálatlanok**

Korrelálatlanság

Ha az X, Y valószínűségi változók **kovarianciája** 0, akkor azt mondjuk, hogy X és Y **korrelálatlanok**. Mi ennek a kapcsolata a **függetlenséggel**?

X és Y **függetlenek**

X és Y **korrelálatlanok**

Legyen X és Y két független, szabályos kockadobás eredménye.

$U = X + Y$ az összeg

$V = X - Y$ a különbség

$$\text{cov}(U, V) = \text{cov}(X + Y, X - Y) = D^2(X) - \text{cov}(X, Y) + \text{cov}(X, Y) - D^2(Y) = 0 \Rightarrow X \text{ és } Y \text{ korrelálatlanok}$$

Ugyanakkor U és V **nem függetlenek**, például mert

Korrelálatlanság

Ha az X, Y valószínűségi változók **kovarianciája** 0, akkor azt mondjuk, hogy X és Y **korrelálatlanok**. Mi ennek a kapcsolata a **függetlenséggel**?

X és Y **függetlenek**

X és Y **korrelálatlanok**

Legyen X és Y két független, szabályos kockadobás eredménye.

$U = X + Y$ az **összeg**

$V = X - Y$ a **különbség**

$$\text{cov}(U, V) = \text{cov}(X + Y, X - Y) = D^2(X) - \text{cov}(X, Y) + \text{cov}(X, Y) - D^2(Y) = 0 \Rightarrow X \text{ és } Y \text{ **korrelálatlanok**}$$

Ugyanakkor U és V **nem függetlenek**, például mert

$$0 = \mathbb{P}(U = 11, V = 0) \neq \mathbb{P}(U = 11) \cdot \mathbb{P}(V = 0) = \frac{2}{36} \cdot \frac{1}{6}$$

Korrelálatlanság: példa

A dobott számok **különbségének** ($X - Y$) és a dobott számok **összegének** ($X + Y$) együttes előfordulása 100 megfigyelésből. **Kovariancia: 0**, de $X + Y$ és $X - Y$ **nem függetlenek**.

Házi feladat november 6., hétfő, 10:15-ig

Egy boltban a vásárlók száma délelőtt Poisson-eloszlású 30 várható értékkel, délután szintén Poisson-eloszlású 40 várható értékkel, és a délelőtti és délutáni vásárlók száma egymástól független.

Határozzuk meg $X - Y$ és $X + 2Y$ korrelációs együtthatóját.